

ესპანური ლექსიკის ფორმირებისა და გამდიდრების წყაროები

აღნიშნულ თავში განვიხილავთ არა საკუთრივ ესპანური ენის სიტყვაწარმოებას, არამედ იმ წვლილს, რომელიც სხვა უცხო ენებმა შეიტანა მისი სიტყვიერი შემადგენლობის ჩამოყალიბებაში.

ესპანური ენის ლექსიკა ძირითადად შედგება ლათინური წარმოშობის სიტყვებისაგან. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ესპანური ენა წარმოიშვა ხალხური ლათინურისაგან, რომელმაც შეითვისა ლათინური ენის სასაუბრო და დიალექტების განსხვავებული ელემენტები, რომელთაც გააჩნიათ თავისი რეგიონალური ვარიანტები. ხალხური ლათინური წარმოადგენდა ლათინური ენის თავისებურ სახეცვლილებას, წარმოდგარს თვითონ რომაული საზოგადოების ისტორიიდან, მისი სოციალური და კულტურული განვითარებისა და ტერიტორიული ექსპანსიიდან. რასაკვირველია, ხანგრძლივი დროის ევოლუციის განმავლობაში ვულგარული ლათინურიდან იმ ფორმამდე, რომელსაც დღეს უწოდებენ ლიტერატურულ ენას, ესპანურმა ენამ და კერძოდ, მისმა ლექსიკურმა შედგენილობამ, განიცადა მრავალრიცხოვანი ფონეტიკური, გრამატიკული, გრაფიკული, ფუნქციონალურ-სტილისტური და სხვა ცვლილებები. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ საუკუნეების განმავლობაში ესპანური ლექსიკური სიმდიდრე ყალიბდებოდა არა მხოლოდ ლათინურის საფუძველზე, არამედ სხვა წყაროების ხარჯზეც. ენები გამუდმებით შედიან კონტაქტში ერთმანეთთან და ურთიერთს ამდიდრებენ. ხალხის ისტორია და ცხოვრების გეოგრაფიული გარემო, ეკონომიური წყობა და საზოგადოებრივი სტრუქტურები, კულტურა და პოლიტიკა, ხალხის ფსიქოლოგია და მათი სოციალური განვითარების დონე – ყველაფერი ეს ზეგავლენას ახდენს ნასესხები ლექსიკის ხასიათზე, მათ წყაროებსა და პერიპეტიებზე. თვით ხალხურ ლათინურში თითოეულ სიტყვაზე მოდიოდა თორმეტი არაბული და ათი გერმანული წარმოშობის სიტყვა.

ესპანეთის ისტორია მდიდარია ენობრივი კონტაქტებით. პირენეის ნახევარკუნძულზე დამკვიდრებას ცდილობდა მრავლი ტომი და ხალხი. ძირძველ მოსახლეობას იბერები და ბასკები წარმოადგენდნენ. როგორც მეცნიერები თვლიან, იბერები აფრიკიდან არიან მოსულები, ხოლო ბასკების შესახებ თითქმის არ არსებობს სარწმუნო წყაროები, თუმცა არსებობს მრავალი ლეგენდა. ძველი წელთაღრიცხვით XI - X საუკუნეებში ნახევარკუნძულზე გამოჩნდნენ ფინიკიელები. მათ ხმელთაშუა ზღვის დასავლეთ სანაპიროზე დააფუძნეს რამდენიმე კოლონია, მათი საყრდენი პუნქტი გახდა ახალი კართაგენი (ახლანდელი კართაგენი).

ძვ. წ. VII საუკუნეში დაიწყო სამხრეთი ტერიტორიის კოლონიზაცია ბერძნების მიერ, რომლებიც მალე ჩაებნენ კართაგენტან ხანგრძლივ ბრძოლაში. ძვ. წ-ით VI საუკუნეში ნახევარკუნძულის ჩრდილოეთი და ცენტრალური ნაწილი კელტებმა დაიკავეს. კართაგენის მარცხმა პირველ პუნიკურ ომში აიძულა კართაგენელები გაეფართოვებინათ თავისი მიწები იბერიაში, ხოლო მეორე პუნიკურ ომში დამარცხების შემდეგ, რომაელებმა თანდათანობით დაიპყრეს პირენეის ნახევარკუნძული და გადააქციეს იგი თავის კოლონიად.

ექვს ასწლეულზე მეტხანს (ძვ.წ. II საუკუნიდან ძვ. წ. V საუკუნის ჩათვლით) გაგრძელდა რომაელთა ბატონობა. მათ ნახევარკუნძულზე დანერგეს თავისი ენა, კულტურა და ცივილიზაცია, მაგრამ თითქმის 200 წელი დასჭირდათ, რომ გაეტეხათ ადგილობრივი მოსახლეობის წინააღმდეგობა. 409 წელს პირენეის ნახევარკუნძულზე გერმანელი ბარბაროსების ტომები - ვანდალები, ალანები და სვევები – შეიჭრნენ. თუმცა, მკვიდრ მოსახლეობასთან კონტაქტები მათ I საუკუნიდან ჰქონდათ დამყარებული. რომაელები იძულებულები გახდნენ ეცნოთ ისინი მოკავშირეებად და დაეთმოთ მათთვის თავისი მიწების ნაწილი. თუმცა, გერმანელთა იქ ყოფნა დიდხანს არ გაგრძელებულა. 429 წელს ვანდალები გადავიდნენ აფრიკაში და იმავე წელს ვესტგოტებმა დაიკავეს ნახევარკუნძულის მნიშვნელოვანი ტერიტორია. V საუკუნის მეორე ნახევარში ვესტგოთთა სამეფოს ეკუთვნოდა არა მარტო თითქმის მთელი ნახევარკუნძულის, არამედ გალისიის დიდი ნაწილიც. 447 წელს იბერიული რომანია გადავიდა ვესტგუთების სამეფოს ძალაუფლების ქვეშ.

711 წელს ნახევარკუნძულზე არაბები შეიჭრნენ. ვესტგოთურმა სახელმწიფომ ვერ შეძლო მათთვის წინააღმდეგობის გაწევა. უკვე 713 წელს გამოცხადდა დამასკოს ხალიფას ძალაუფლება. 718 წლისათვის არაბებს დაპყრობილი ჰქონდათ თითქმის მთელი იბერიის ნახევარკუნძული. მხოლოდ ამჟამინდელი ასტურიის ტერიტორია დარჩა დაუპყრობელი. დაიწყო არაბების თითქმის რვასაუკუნოვანი ბატონობა. მხოლოდ 1492 წელს, ესპანელებმა ნახევარკუნძულიდან არაბების განდევნით დაასრულეს რეკონკისტა.

ეს მოკლე ისტორიული ცნობა მეტყველებს მრავალრიცხოვან ენობრივ კონტაქტებზე, რომლებიც სხვადასხვა ეპოქაში ზეგავლენას ახდენდა ესპანურ ენის ჩამოყალიბებაზე. უფრო ახლო წარსულში ესპანური ენა განსაზღვრული მდგომარეობის გამო და სხვადასხვა ხარისხის ინტენსიურობით მუდმივ კონტაქტში იყო ფრანგულ, იტალიურ, ინგლისურ გერმანულ და სხვა ენებთან.

შემდგომში გამოყენებული იქნება ტერმინები “ესპანიზმი, გალიციზმი, ელინიზმი, ანგლიციზმი” და ა.შ. აღსანიშნავია, რომ მოცემულ განაკვეთში ამ ტერმინების ქვეშ იგულისხმება სიტყვები, რომლებიც ნასესხებია შესაბამისი ენობრივი წყაროდან, ასიმილირებულია ესპანურში და მოსაუბრეთა მასის მიერ აღიქმება როგორც ესპანური სიტყვები და არა როგორც სხვა ენის ელემენტები. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ეს ტერმინები მიუთითებენ მხოლოდ სიტყვის წარმომავლობის ფუძეზე და არ გააჩნიათ სხვა კონოტაციები.

ამგვარად, თავისი წარმომავლობით ესპანურ ენის ლექსიკური ფონდი შეიძლება დაიყოს რამდენიმე ძირითად ჯგუფად.